

SAĞLIK PROGRAMLARINDA ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN COVID-19'A DAİR BİLGİ, ÖNLEMLERE UYUM VE RİSK ALGISI DÜZEYLERİNİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF KNOWLEDGE, COMPLIANCE WITH PREVENTION AND RISK PERCEPTION LEVELS ABOUT COVID-19 IN TERMS OF SOCIO-DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF STUDENTS IN HEALTH PROGRAMS

Öğr. Gör. Dr. Haydar HOŞGÖR

Uşak Üniversitesi, haydar.hosgor@usak.edu.tr, orcid.org/0000-0002-1174-1184

Öğr. Gör. Zeynep AKÖZLÜ

Maltepe Üniversitesi, zeynepakozlu@maltepe.edu.tr, orcid.org/0000-0003-4561-4025

Makale Gönderim-Kabul Tarihi (07.03.2021-10.04.2021)

Özet

Bireylerin sağlık riski algısı, bulaşıcı hastalıkların yayılımının önlenmesinde önemli bir faktördür. COVID-19'un daha çok yaşlı nüfusu etkilediği yönündeki haberler genç yaş gruplarında rahavete neden olabilmektedir. Bu çalışmanın iki temel amacı vardır. Bunlardan ilki, üniversite öğrencilerinin sosyo-demografik özellikleri ile COVID-19 hakkındaki bilgi, önlemlere uyum ve risk algısı düzeyleri arasındaki farkların incelenmesidir. İkincisi ise katılımcıların COVID-19'a dair bilgi, önlemlere uyum ve risk algısı düzeyleri arasındaki ilişkilerin araştırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda veriler, 1-10 Aralık 2020 tarihleri arasında İstanbul'da bulunan bir vakıf üniversitesinin sağlık programlarında eğitim gören öğrencilerden çevrimiçi anket yöntemiyle toplanmıştır. 310 kullanılabılır anketin elde edildiği araştırmada; öğrencilerin risk algısı düzeyleri ile cinsiyet ve yaşadıkları yerin niteliği arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Öğrencilerin önlemlere uyum düzeyi ile risk algısı düzeyi ($r=0,273$) ve bilgi düzeyi ($r=0,131$) arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin COVID-19 kaynaklı risk algıları ve bu konudaki bilgi düzeyleri arttıkça, virüsten korunma önlemlerine daha fazla riayet ettikleri sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, COVID-19, risk, algı, önlem

Abstract

Individuals' perception of health risk is an important factor in preventing the spread of infectious diseases. The news that COVID-19 affects mostly the elderly population may cause complacency in young age groups. This study has two objectives: The first, to investigate the differences between the socio-demographic characteristics of the university students and their knowledge of COVID-19, compliance with prevention measures and levels of risk perception. The second, to investigate the relationships between participants' knowledge about COVID-19, compliance with prevention measures, and levels of risk perception. The data were collected from the health program students of a foundation university in Istanbul via online survey between December 1-10, 2020. In the study, in which 310 usable questionnaires were obtained, significant differences were determined between the risk perception levels of the students in terms of the sex and the characteristic of the place they lived in variables ($p < 0.05$). There was a positive and significant relationship between the students' level of compliance with the prevention measures and their risk perception levels ($r = 0.273$) and knowledge levels ($r = 0.131$). It was also concluded that as the students' COVID-19-related risk perceptions and their knowledge levels on this issue increased, they were more likely to comply with measures to protect themselves from viruses.

Key Words: pandemic, COVID-19, risk, perception, prevention

GİRİŞ

Çin'de 2019 Aralık ayının sonunda ortaya çıkan ve kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 (SARS-CoV-2), Dünya Sağlık Örgütü tarafından 30 Ocak 2020'de acil halk sağlığı durumu ve 11 Mart 2020'de de pandemi olarak ilan edilmiştir (World Health Organization, 2020). Hastalığın ortaya çıkışından itibaren virüsün yayılımını azaltmak adına, küresel halk sağlığı kampanyaları başlatılmış (Van Bavel ve diğerleri, 2020) ve sağlık otoriteleri ile hükümetler hastalığın bulaşmasını azaltmak için ciddi önlemler almaya başlamışlardır (Motta Zanin, Gentile, Parisi ve Spasiano, 2020). COVID-19 damlacık, fekal-oral ve doğrudan temas olarak insandan insana bulaşma yoluyla yayılmaktadır (Backer, Klinkenberg ve Wallinga, 2020). Dolayısıyla salgının kontrolü için hükümet çabalarının yanı sıra bireysel ve hane halkı düzeyindeki çabalar da önemli rol oynamaktadır (Chan ve diğerleri, 2020). Çünkü insan davranışlarının, COVID-19'un bulaş yollarının merkezinde yer aldığı ve davranış değişikliğinin, farmasötik müdahalelerin yokluğunda bulaşmayı önleyerek pandeminin seyrini değiştirebileceği ifade edilmiştir (West, Michie, Rubin ve Amlôt, 2020).

Dünyadaki insanların büyük çoğunluğu COVID-19'un yayılımını önlemek için gereken maske takma, el hijyeni uygulamaları ve sosyal mesafe kurallarından haberdarken; bazı bireyler ise hükümetlerin kurallarını görmezden gelmekte veya yanlış bir biçimde uygulamaktadır. Bu ortak mücadelede, bireylerin farklı davranması yeni virüsle ilgili risk algısının bireyler arasında güçlü bir şekilde farklı olduğunu göstermektedir (Cori, Bianchi, Cadum ve Anthonj, 2020). Bireylerin sağlık riski algısı sağlığı koruyucu eylemlerin benimsenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Motta Zanin ve diğerleri, 2020). Daha önceki bulaşıcı hastalık salgınlarından elde edilen kanıtlar, hastalık hakkındaki bilgi düzeyinin ve hastalığa karşı algılanan riskin, bireylerin sağlığı koruyucu davranış niyetleri üzerindeki pozitif rolüne işaret etmektedir (Barr ve diğerleri, 2008; Faasse ve Newby, 2020; Leung ve diğerleri, 2003). Birtakım demografik özelliklerin de bireylerin hastalıklara karşı olan risk algısını etkilediğine yönelik kanıtlar vardır. Bu kanıtlar genel olarak bireylerin yaş, cinsiyet, medeni durum, meslek, eğitim düzeyi, gelir düzeyi algısı, yaşanılan yerin niteliği (kır, kent) ve kronik bir hastalık öyküsü olup olmadığı ile ilgilidir (He, Chen, Kong ve Liu, 2020; Jacobs ve diğerleri, 2010; Lau, Kim, Tsui ve Griffiths, 2007; Xu ve Peng, 2015). Bu bağlamda COVID-19'dan kaynaklanan ölümlerin sayısı dünya çapında arttıkça, halkın sağlık risk algısını anlamak giderek daha önemli hale gelmektedir (Van Bavel ve diğerleri, 2020).

Kısa sürede tüm dünyaya yayılarak evrensel bir halk sağlığı sorunu haline gelmiş olan COVID-19 hakkındaki bilgi, önlem ve risk algılarının incelenmesi, toplumun davranış kalıplarını saptayabilmek için önemli bir adımdır. Medya organlarında COVID-19'un daha çok yaşlı nüfusu etkilediği yönündeki haberler, genç yaş gruplarında rehavete neden olabilmektedir. Ancak COVID-19 yalnızca yaşlılarda görülen bir hastalık değildir (Altın, 2020). Üniversite öğrencileri diğer yaştaki öğrencilere göre daha sosyal bir çevre içerisinde bulduklarından, COVID-19'a karşı oluşabilecek düşük risk algıları, öğrencilerin koruyucu önlemlere uyum düzeyini olumsuz etkileyebilir ve hastalığın hane halkına bulaşmasına, dolayısıyla da artan vaka ve ölüm sayılarına neden olabilir. Bu nedenle bu çalışma iki temel amaç doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Bunlardan ilki, sağlık programlarında öğrenim gören üniversite öğrencilerinin sosyo-demografik özellikleri ile COVID-19 hakkındaki bilgi, önlemlere uyum ve risk algısı düzeyleri arasındaki farkların incelenmesidir. İkincisi ise aynı katılımcıların COVID-19 hakkındaki bilgi, önlemlere uyum ve risk algısı düzeyleri arasındaki ilişkilerin araştırılmasıdır. Bu bağlamda elde edilen sonuçların, toplumun COVID-19'a dair bilgi ve farkındalık düzeylerinin artmasına ve uluslararası yazın karşısında ulusal literatürün de gelişmesine katkı sunacağı ifade edilebilir.

YÖNTEM

Çalışmanın Türü, Evreni ve Örnekleme: Kesitsel türde tasarlanan bu çalışmanın evrenini İstanbul'da bulunan bir vakıf üniversitesinin sağlık alanı ile ilgili önlisans programlarında (Anestezi, İlk ve Acil Yardım, Tıbbi Görüntüleme Teknikleri) okuyan toplam 326 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş ve evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiştir. 1-10 Aralık 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilen çalışmada 310 öğrenciden kullanılabilir veri elde edilmiştir. Katılımcıların çalışmaya dâhil edilmesinde yalnızca gönüllülük esas alınmıştır. Araştırmaya katılım oranı %95,1 olarak saptanmıştır.

Veri Toplama Yöntemi ve Araçları: Çalışmanın verileri çevrimiçi anket (GoogleForms) yardımıyla toplanmıştır. Oluşturulan form, öğrencilerin aktif olarak kullandığı bir sosyal medya uygulaması üzerinden öğrencilerle paylaşılmıştır. Formun doldurulması ortalama 10 dakika sürmüştür. Soru formunun oluşturulmasında McFadden ve arkadaşlarının çalışmasında kullandığı ankettan yararlanılmıştır (McFadden, Malik, Aguolu, Willebrand ve Omer, 2020). İlgili çalışmada yazarlar, anket sorularını mevcut literatürün taranmasıyla yoluyla oluşturduklarını belirtmişlerdir. Orijinal çalışmayı daha doğru yansıtabilmesi açısından anket sorularının İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmesinde 3 çevirmenden destek alınmış ve ölçeğin orijinaline uygunluk açısından ifadeler yeniden İngilizce'ye çevrilerek kontrol edilmiştir. Sonrasında 20 kişilik bir örneklem grubunda soruların anlaşılıp anlaşılmadığı sınanmıştır. Ölçekte Risk Algısı, Önlemlere Uyum Düzeyi ve Bilgi Düzeyi olmak üzere üç farklı değişken yer almaktadır. 9 ifadeden oluşan risk algısı değişkeni, 5'li Likert ölçeğe sahiptir (1: Kesinlikle katılmıyorum, 5: Kesinlikle katılıyorum). Katılımcıların bilgi düzeyleri de 5'li Likert tipi ölçekle ölçümlenmiştir (1: Çok zayıf, 5: Çok iyi). Risk algısı ve bilgi düzeyi ölçeklerinin herhangi bir kesim noktası mevcut değildir. Dolayısıyla ölçeklerden minimum, maksimum veya toplam puanlar elde edilememektedir. 5'li Likert ölçeğine ilişkin elde edilen ortalamaların değerlendirilmesinde şu değer aralıkları referans alınmıştır: 1.00-1.80: Çok düşük, 1.81-2.60: Düşük, 2.61-3.40: Orta, 3.41-4.20: Yüksek, 4.21-5.00: Çok yüksek. Ayrıca katılımcılar, COVID-19 önlemlerine uyum düzeylerini, 1-10 aralığında değerlendirmişlerdir (1-2: Çok zayıf, 3-4: Zayıf, 5-6: Orta, 7-8: İyi, 9-10: Çok iyi). Orijinal çalışmada Risk Algısı Ölçeği'nin Cronbach Alpha değeri 0,71 bulunmuşken araştırmamızda bu değer 0,74 olarak hesaplanmıştır. Çalışmamız kapsamında kullanılmış olan anket, toplam 11 ifadeden oluşmaktadır. Tavşancıl (2002); örneklem büyüklüğünün, ölçekteki madde sayısının 5-10 katı civarında olması gerektiğini belirtmektedir (Tavşancıl, 2014). Dolayısıyla bu çalışmada da, ölçekteki toplam ifade sayısının en

az 10 katı kadar katılımcıya erişilmesi hedeflenmiştir. Çalışmamızda nihai olarak 310 kullanılabilir anket verisinin olması, hedefin oldukça üzerinde bir katılımcı sayısına erişildiğinin göstergesidir. Ancak çalışma verilerinin kısa bir zaman diliminde ve tek bir üniversite kapsamındaki öğrencilerden toplanmış olmasına ek olarak, çalışmada kullanılan ölçeğin Türkçe geçerlik-güvenirliğinin yapılmamış olması, bu çalışmanın sınırlılıkları arasında sayılabilir.

Verilerin Analizi: Verilerin analizinde frekans, yüzde, ortalama, standart sapma gibi betimsel istatistiklere ek olarak t, ANOVA ve Pearson Korelasyon testlerinden yararlanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde ise SPSS V.21 paket programı kullanılmıştır.

Araştırmanın Soruları: Çalışma kapsamında aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

i) Katılımcıların tanımlayıcı nitelikleri ile Covid-19 risk algıları, önlemlere uyum ve bilgi düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklar var mıdır?

ii) Katılımcıların Covid-19 risk algıları, önlemlere uyum ve bilgi düzeyleri değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkiler var mıdır?

Etik Hususlar: Araştırmanın yürütülebilmesi için T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nden ve Maltepe Üniversitesi Etik Kurulu'ndan gerekli izinler alınmıştır (Karar no:2020/13-08). Anketin ilk sayfasında katılımcılara; araştırmanın amacı, verilerin gizliliği, katılımın gönüllülük esasına dayandığı ve diledikleri zaman araştırmaya katılmaktan vazgeçebilecekleri bilgisi verilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin tanımlayıcı özellikleri incelendiğinde; %81,9'unun kadın, %87,1'inin çekirdek aileye sahip olduğu görülmüştür. Katılımcıların sırayla %69,4'ünün ve %54,2'sinin lise ve altı bir mezuniyete sahip anneye ve babaya sahip olduğu, %92,3'ünün herhangi bir kronik hastalığa sahip olmadığı, %43,5'inin büyükşehirlerde yaşadığı, %63,5'inin ise gelir gider dengesinin eşit olduğu saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların Tanımlayıcı Özellikleri

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	254	81,9
	Erkek	56	18,1
Aile Türü	Çekirdek aile	270	87,1
	Geniş aile	40	12,9
Anne Eğitim Düzeyi	< Lise	215	69,4
	≥ Lise	95	30,6
Baba Eğitim Düzeyi	< Lise	168	54,2
	≥ Lise	142	45,8
Kronik Hastalık Durumu	Var	24	7,7
	Yok	286	92,3
Yaşanılan Yerin Niteliği	İl	83	26,8
	İlçe	92	29,7
	Büyükşehir	135	43,5
Ailenin Ekonomik Düzeyi	Gelir giderden fazla	67	21,7
	Gelir gidere eşit	197	63,5
	Gelir giderden az	46	14,8

Değişkenlerin tanımlayıcı değerleri incelendiğinde; katılımcıların risk algısı düzeylerinin katılıyorum (3,64±0,44) ifadesine, COVID-19 önlemlerine uyum düzeylerinin çok iyi (8,61±1,67) ifadesine, COVID-19 hakkındaki bilgi düzeylerinin ise iyi (3,91±0,69) ifadesine yakın olduğu görülmüştür. Katılımcıların COVID-19 risk algısı ve bilgi düzeylerinin yüksek, COVID-19'a karşı önlemlere uyum düzeylerinin ise çok iyi olduğu görülmüştür. Bu verilerden hareketle; katılımcıların COVID-19 kaynaklı riskleri oldukça göz önünde bulundurdıkları, COVID-19'dan korunmak için önlemlere oldukça uydukları, COVID-19 riskleri ve korunma önlemleri hakkında yüksek bir bilgi düzeyine sahip oldukları ifade edebilir (Tablo 2).

Tablo 2. Değişkenlerin Tanımlayıcı Değerleri

Değişkenler	*Ort. ($\bar{x}$)	S.S. ($\pm$)	Min.	Maks.
Risk algısı düzeyi	3,64	0,44	1,00	5,00
Önlemlere uyum düzeyi	8,61	1,67	1,00	10,00
Bilgi düzeyi	3,91	0,69	1,00	5,00

$\bar{x}$: Ortalama; $\pm$: Standart Sapma; **Min**: Minimum; **Max**: Maksimum

* 1.00-1.80: Çok düşük, 1.81-2.60: Düşük, 2.61-3.40: Orta, 3.41-4.20: Yüksek, 4.21-5.00: Çok yüksek.

Tablo 3 incelendiğinde; cinsiyet ile hem COVID-19 risk algısı düzeyi, hem de COVID-19'a karşı önlemlere uyum düzeyi arasında kadınlardan kaynaklı anlamlı bir farklılık saptanmışken ($p= 0,000$; $p= 0,013$), COVID-19 hakkındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($p= 0,979$). Anne eğitim düzeyi ile COVID-19'a karşı önlemlere uyum düzeyi arasında, annesi en az lise seviyesinde mezuniyet derecesinde olanlardan kaynaklı anlamlı bir farklılık tespit edilmiş ($p= 0,026$), ancak risk algısı ve bilgi düzeyi açısından herhangi bir anlamlı farklılık görülmediği saptanmıştır ($p= 0,511$; $p= 0,685$). Yaşanılan yerin niteliği ile hem COVID-19 risk algısı düzeyi, hem de COVID-19 hakkındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p= 0,012$; $p= 0,037$). Bu anlamlı farklılığın ise her ikisi için de il ve ilçede yaşayanlara kıyasla, il ve büyükşehirde yaşayanlardan kaynaklandığı bulunmuştur (ilçe<büyükşehir<il). Ayrıca, aile türü ($p= 0,415$; $p= 0,731$; $p= 0,388$), baba eğitim düzeyi ($p= 0,135$; $p= 0,163$; $p= 0,471$), kronik hastalık mevcudiyeti ($p= 0,836$; $p= 0,332$; $p= 0,068$) ve ailenin ekonomik düzey algısı ($p= 0,918$; $p= 0,573$; $p= 0,493$) ile katılımcıların COVID-19 risk algısı düzeyi, COVID-19'a karşı önlemlere uyum düzeyi ve COVID-19 hakkındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların nitelikleri ile değişkenler arasındaki farklar

Özellikler	n	Risk Algısı Düzeyi $\bar{x} \pm SS$	Önlemlere Uyum Düzeyi $\bar{x} \pm SS$	Bilgi Düzeyi $\bar{x} \pm SS$
Cinsiyet				
Kadın	254	3,69 ±0,40	8,72 ±1,58	3,91 ±0,67
Erkek	56	3,41 ±0,54	8,11 ±1,95	3,91 ±0,77
		t=4,399	t=2,512	t=0,026
		p=0,000	p=0,013	p=0,979
Aile Türü				
Çekirdek aile	270	3,65 ±0,46	8,62 ±1,63	3,93 ±0,68
Geniş aile	40	3,59 ±0,30	8,53 ±1,92	3,83 ±0,75
		t=0,816	t=0,343	t=0,864
		p=0,415	p=0,731	p=0,388
Anne Eğitim Düzeyi				
< Lise	215	3,63 ±0,43	8,48 ±1,75	3,90 ±0,67
≥ Lise	95	3,66 ±0,48	8,91 ±1,43	3,94 ±0,74
		t=-0,658	t=-2,248	t=-0,406
		p=0,511	p=0,026	p=0,685
Baba Eğitim Düzeyi				
< Lise	168	3,67 ±0,45	8,49 ±1,80	3,89 ±0,66
≥ Lise	142	3,60 ±0,43	8,75 ±1,49	3,94 ±0,72
		t=1,497	t=-1,398	t=-0,722
		p=0,135	p=0,163	p=0,471
Kronik Hastalık Durumu				
Var	24	3,66 ±0,48	8,29 ±2,33	3,67 ±0,96
Yok	286	3,64 ±0,44	8,64 ±1,60	3,93 ±0,66
		t=0,207	t=-0,972	t=-1,830
		p=0,836	p=0,332	p=0,068
Yaşanılan Yerin Niteliği				
İl	83	3,72 ±0,44	8,55 ±1,58	4,07 ±0,69
İlçe	92	3,53 ±0,41	8,50 ±1,54	3,82 ±0,66
Büyükşehir	135	3,67 ±0,44	8,72 ±1,80	3,88 ±0,69
		F=4,486	F=0,531	F=3,336
		p=0,012	p=0,589	p=0,037
Ailenin Ekonomik Düzeyi				
Gelir>Gider	67	3,65 ±0,50	8,54 ±1,89	3,99 ±0,75
Gelir=Gider	197	3,64 ±0,42	8,68 ±1,53	3,88 ±0,65
Gelir<Gider	46	3,62 ±0,46	8,41 ±1,88	3,96 ±0,76
		F=0,085	F=0,577	F=0,709
		p=0,918	p=0,573	p=0,493

Tablo 4 incelendiğinde; katılımcıların COVID-19 risk algısı düzeyi ile önlemlere uyum düzeyi arasında zayıf (r: 0,273), önlemlere uyum düzeyi ile bilgi düzeyi arasında ise çok zayıf (r: 0,131) pozitif yönlü ve anlamlı ilişkilerin olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra katılımcıların COVID-19 risk algısı düzeyi ile bilgi düzeyi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4. Değişkenler Arasındaki İlişki

Değişkenler	Ort. ($\bar{x}$)	S.S. ($\pm$)	1	2	3
1. Risk algısı düzeyi	3,64	0,44	1		
2. Önlemlere uyum düzeyi	8,61	1,67	,273*	1	
3. Bilgi düzeyi	3,91	0,69	,045	,131**	1

*. Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır (Çift kuyruk).

** . Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır (Çift kuyruk).

TARTIŞMA

Sağlık programlarında okuyan üniversite öğrencilerinin COVID-19 hakkındaki bilgi, önlemlere uyum ve risk algısı düzeyleri arasındaki ilişkilerin demografik değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yürütülen bu çalışmada, katılımcıların tanımlayıcı özellikleri ile katılımcıların COVID-19 hakkındaki bilgi düzeyleri, risk algıları ve korunma önlemlerine uyum düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu ortaya konmuştur. Buna ek olarak çalışma sonucunda katılımcıların önlemlere uyum düzeyi ile hem risk algıları, hem de bilgi düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır.

Çalışmada ele alınan değişkenlere ilişkin temel istatistiksel değerler incelendiğinde; katılımcıların COVID-19 pandemisine dair risk algıları ile bilgi düzeylerinin yüksek olduğu, bu virüse karşı alınabilecek önlemlere uyum düzeylerinin ise çok iyi düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, genel olarak üniversite öğrencilerinin bu pandemiye karşı algı ve farkındalık düzeylerinin olumlu yönde olduğu söylenebilir. Özellikle öğrencilerin kendilerini COVID-19 açısından yüksek riskli grupta görmeleri ve mevcut virüs hakkındaki bilgi düzeylerinin oldukça yüksek olması, önlemlere riayet etmelerini kolaylaştırmış olabilir. Ayrıca 10 üzerinden 8,61'lik önlemlere uyum düzeyi ortalaması da bu kanıyı güçlendirmektedir. Dolayısıyla bu durumun, virüsün yayılım hızını ve bulaş sıklığını en aza indirmeye destek olacağını ifade etmek mümkündür. İlerleyen süreçlerde bu durum, göreceli olarak diğer kuşaklara kıyasla, gençlerin daha otokontrollü olarak yaşamayı alışkanlık haline getireceklerinin de bir göstergesi olabilir. Bu çalışma bulgularına paralel olarak; Çin'de yapılan bir çalışmada, bireylerin COVID-19 sonrası risk algılarının yüksek olduğu, bunun da bireylerin yaşam doyumlarını azalttığı ortaya konulmuştur (Li ve diğerleri, 2020). Benzer şekilde Meksika'da yapılan bir çalışmada da, influenza salgınının medyada geniş yer bulmasının, bireylerin risk ve belirsizlik algılarını yükselterek yaşam kalitelerini düşürdüğü tespit edilmiştir (Jones ve Salathé, 2009). Bu bağlamda Li vd., ile Jones ve Salathé'nin çalışma bulguları ile bu çalışmada elde edilen mevcut bulguların benzerlik gösterdiği belirtilebilir. Zira her iki çalışmada da sırayla, katılımcıların COVID-19 ve influenza kaynaklı risk algısı düzeylerinin yüksek olduğu rapor edilmiştir.

Roy ve diğerleri tarafından 662 katılımcı ile Hindistan'da gerçekleştirilen bir çalışmada, çalışmamızın bulgularından farklı olarak, katılımcıların COVID-19 enfeksiyonu ve bu enfeksiyondan korunmaya yönelik bilgilerinin orta düzeyde olduğu saptanmıştır (Roy ve diğerleri, 2020). 160 acil sağlık hizmeti personelinin katılımıyla yürütülen bir diğer çalışmada da, katılımcıların ortalamasının üzerinde bir bilgi düzeyine sahip oldukları hesaplanmıştır (Ergün, Ergün ve Çelebi, 2020). Bu bağlamda Roy ve diğerleri ile Ergün ve diğerleri'nin çalışma bulguları ile bu çalışmada elde edilen bulguların örtüşmediğini belirtmek mümkündür.

Mevcut çalışma kapsamında, katılımcıların cinsiyetleri ile COVID-19 risk algısı ve önlemlere uyum düzeyleri arasında kadınlardan kaynaklı anlamlı bir farklılık saptanmışken, bilgi düzeyleri arasında herhangi bir anlamlı ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır. Zhang tarafından Çin’de COVID-19 tanısı almış yaklaşık 45 bin hastanın katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada, bu tanıyı alan erkeklerin daha çok olduğu ve ölüm oranlarının kadınlara kıyasla erkeklerde iki kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Zhang, 2020). Çalışma sonuçlarımızla uyumlu şekilde Kavaklı ve diğerleri, Wang ve diğerleri ile Bandelow ve Michaelis tarafından yapılmış olan çalışmalarda da kadınların daha yüksek risk algısına sahip oldukları rapor edilmiştir (Bandelow ve Michaelis, 2015; Kavaklı, Ak, Uğuz ve Türkmen, 2020; Wang ve diğerleri, 2020). Benzer olarak Leung ve diğerleri tarafından SARS salgınında yapılan çalışmada da kadınların, erkeklerden daha yüksek oranda virüsten kendilerini korumaya yönelik davranışlar sergilediği belirlenmiştir (Leung ve diğerleri, 2003). Bu çalışmadaki bulguların aksine Albarrak ve diğerleri tarafından 391 sağlık çalışanının katılımıyla Suudi Arabistan’da gerçekleştirilmiş olan çalışmada, kadınlara kıyasla erkeklerin anlamlı derecede daha yüksek bir bilgi düzeyine sahip olduğu saptanmışken (Albarrak ve diğerleri, 2021); Ergün ve diğerlerinin elde etmiş olduğu sonuçların da bu yönde olduğu görülmüştür (Ergün ve diğerleri, 2020).

Bu çalışma dâhilinde katılımcıların anne eğitim düzeyleri ile COVID-19’a karşı alınan önlemlere uyum düzeyi arasında, en az lise mezunu anneye sahip olan öğrenciler lehine anlamlı farklılık olduğu; fakat risk algısı ve bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda, önlemlere uyum düzeyi yüksek olan öğrencilerin, diğerlerine kıyasla daha yüksek (lise, üniversite, lisansüstü) eğitim düzeyine sahip olan anneler tarafından yetiştirildiği söylenebilir. Dolayısıyla COVID-19 salgını kaynaklı bulaş riskinin en aza indirgenmesinde ebeveynlerin en az lise düzeyinde eğitim almış olmaları son derece kritiktir. Nitekim Tutku ve diğerleri tarafından 47 şehirden 1050 kişinin katılımıyla yürüttüğü çalışmanın sonuçları da, bireylerin salgına yönelik kontrol uygulamalarına bakış açılarının eğitim düzeyi arttıkça anlamlı şekilde farklılaştığını göstermektedir (Tutku, İlman ve Dönmez, 2020). Bireylerin salgına karşı önlem almaları, bir bakıma onların sağlıklı bir yaşam biçimi davranışı sergilediklerinin işareti olabilir. Buradan hareketle literatür incelendiğinde, anne eğitim düzeyi ile sağlıklı yaşam biçimi davranışları arasında anlamlı farklılıkların görüldüğünü bildiren çalışmaların olduğu görülmektedir. Örneğin Tuğut ve Bekar’ın çalışmasında; annesi en az lise mezuniyetine sahip olan öğrencilerin, annesi ilköğretim mezunu olanlara kıyasla daha yüksek bir sağlık algısına sahip oldukları ortaya konmuştur (Tuğut ve Bekar, 2008). Ülke yönetimleri açısından bu durum, özellikle kız çocuklarının eğitime ve dolayısıyla kadınların mevcut işgücü içerisindeki istihdam oranlarına neden daha fazla önem verilmesi gerektiği noktasında önemli bir gösterge olarak düşünülebilir. Ayrıca öğrencilerin yaşadığı yerin niteliği ile risk algıları ve bilgi düzeylerinin anlamlı derecede farklılaştığı, bu anlamlı farklılığın ise illerde ve büyükşehirlerde yaşayanlardan kaynaklandığı saptanmıştır. İllerde ve büyükşehirlerde yaşayan bireylerin gerek kalabalık nüfus dolayısıyla ilçelerde yaşayanlara kıyasla daha fazla risk altında olmaları, gerekse de bu virüsten korunma yolları hakkında daha fazla bilgiye maruz kalmaları (billboardlar, internete erişim kolaylığı, bilgi ve iletişim altyapısı gibi) bu sonuca erişilmesinde etkili olmuş olabilir. Zhong ve diğerleri tarafından Çin’de, Haque ve diğerleri tarafından Bangladeş’te yapılmış olan çalışmalarda da, bu çalışmanın sonuçlarına paralel olarak, katılımcıların bilgi düzeyleri ile yaşadıkları yerin özellikleri arasında anlamlı farklar saptanmıştır (Haque ve diğerleri, 2020; Zhong ve diğerleri, 2020). Karasneh ve diğerleri tarafından 486 eczacının katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada da, şehirde yaşayanların risk algısı, köylerde yaşayanlara kıyasla anlamlı derecede daha yüksek saptanmıştır (Karasneh ve diğerleri, 2021).

Bir diğer taraftan bu çalışmada; aile türü, baba eğitim düzeyi, kronik hastalık mevcudiyeti ve ailenin ekonomik düzey algısı ile katılımcıların COVID-19 risk algısı düzeyi, COVID-19'a karşı önlemlere uyum düzeyi ve COVID-19 hakkındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Mevcut çalışma bulgularının aksine Srichan ve diğerleri tarafından Tayland'da yapılan bir araştırmada, kronik hastalık durumu ile COVID-19 bilgi ve tutumu arasında, kronik hastalığı olanlardan kaynaklı anlamlı farklılık tespit edilmiştir (Srichan ve diğerleri, 2020). Ergün ve diğerlerinin çalışmasında ise, bu çalışmanın bulgularıyla örtüşecek şekilde, anlamlı bir farklılık görülmediği rapor edilmiştir (Ergün ve diğerleri, 2020).

Bu çalışmada; öğrencilerin COVID-19 risk algısı düzeyi ile önlemlere uyum düzeyi arasında zayıf, önlemlere uyum düzeyi ile bilgi düzeyi arasında ise çok zayıf pozitif yönlü ve anlamlı ilişkilerin olduğu sonucuna varılmıştır. Bir diğer ifadeyle; öğrencilerin COVID-19 kaynaklı risk algıları arttıkça, önlemlere uyum düzeyleri de artış göstermektedir. Benzer şekilde öğrencilerin COVID-19'a dair bilgi düzeyleri iyileştikçe, bu kapsamdaki önlemlere dikkat ettikleri ortaya konmuştur. Fakat öğrencilerin COVID-19 risk algısı düzeyi ile bilgi düzeyi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Buradan hareketle, öğrencilerin risk algısında bilgi düzeylerinden ziyade, önlemlere uyum düzeyinin farklılık teşkil ettiği yorumu yapılabilir. Mevcut çalışmanın bulgularından farklı olarak Pan ve diğerleri (Pan, Zhang ve Pan, 2020)(Pan, Zhang ve Pan, 2020)tarafından Çin'de yapılan bir çalışmada, sağlık çalışanlarının risk algıları ile bilgi düzeyleri arasında anlamlı ilişkilerin varlığı ortaya konmuştur (Pan ve diğerleri, 2020). 240 tıp fakültesi öğrencisinin katılımıyla İran'da yürütülmüş olan bir çalışmada ise, bu çalışmadaki sonuçlardan farklı olarak, öğrencilerin risk algıları ile önleyici davranışları arasında negatif yönlü ve anlamlı; bilgi düzeyleri ile önleyici davranışları arasındaysa anlamsız bir ilişki olduğu rapor edilmiştir (Taghrir, Borazjani ve Shiraly, 2020).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma sonucunda öğrencilerin yüksek bir COVID-19 risk algısı ve bilgi düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. COVID-19'a karşı önlemlere uyum düzeylerinin ise çok iyi seviyede olduğu görülmüştür. Dolayısıyla bu çalışma kapsamında yüksek düzeyde saptanmış olan üniversite öğrencilerinin bilgi düzeylerinin daha da iyileştirilmesi amacıyla sosyal medya üzerinden çeşitli kamu spotlarının yayınlanması, bu hastalığı hane halkına taşıma konusunda etkileri olabilecek bu grup için yararlı olabilir. Bilgi düzeyini arttırmanın, önlemlere uyum üzerindeki olumlu etkileri düşünüldüğünde; üniversite öğrencilerine bilgi verirken COVID-19'un her yaştan insanı etkileyebileceğinin ve kendileri hastalık bulgusu göstermeyenler ile hastalığı hafif atlatanların da ailelerine COVID-19 taşıyabileceklerinin altı çizilmelidir. Ayrıca üniversite öğrencilerinin aldıkları önlemler konusunda ne derece doğru eylemlerde bulduklarını (maskeyi doğru biçimde takmak vb.) saptayabilmek açısından, önlemlere uyum üzerinde de daha fazla çalışmalar yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Albarrak, A. I., Mohammed, R., Al Elayan, A., Al Fawaz, F., Al Masry, M., Al Shammari, M. ve Miaygil, S. Bin. (2021). Middle East Respiratory Syndrome (MERS): Comparing the knowledge, attitude and practices of different health care workers. *Journal of Infection and Public Health*, 14(1), 89–96. doi:10.1016/j.jiph.2019.06.029

ULUSLARARASI SAĞLIK YÖNETİMİ VE STRATEJİLERİ ARAŞTIRMA DERGİSİ

INTERNATIONAL JOURNAL OF HEALTH MANAGEMENT AND STRATEGIES RESEARCH

Cilt/Volume : 7 Sayı/Issue : 1 Yıl/Year : 2021 ISSN -2149-6161

Altın, Z. (2020). Elderly People in Covid-19 Outbreak. The journal of Tepecik Education and Research Hospital, 30(2), 49–57. doi:10.5222/terh.2020.93723

Backer, J. A., Klinkenberg, D. ve Wallinga, J. (2020). Incubation period of 2019 novel coronavirus (2019-nCoV) infections among travellers from Wuhan, China, 20–28 January 2020. Eurosurveillance, 25(5), 2000062. doi:10.2807/1560-7917.ES.2020.25.5.2000062

Bandelow, B. ve Michaelis, S. (2015). Epidemiology of anxiety disorders in the 21st century. Dialogues in Clinical Neuroscience, 17(3), 327–335.

Barr, M., Raphael, B., Taylor, M., Stevens, G., Jorm, L., Giffin, M. ve Lujic, S. (2008). Pandemic influenza in Australia: Using telephone surveys to measure perceptions of threat and willingness to comply. BMC Infectious Diseases, 8, 117. doi:10.1186/1471-2334-8-117

Chan, E. Y. Y., Huang, Z., Lo, E. S. K., Hung, K. K. C., Wong, E. L. Y. ve Wong, S. Y. S. (2020). Sociodemographic predictors of health risk perception, attitude and behavior practices associated with health-emergency disaster risk management for biological hazards: The case of COVID-19 pandemic in Hong Kong, SAR China. International Journal of Environmental Research and Public Health, 17(11). doi:10.3390/ijerph17113869

Cori, L., Bianchi, F., Cadum, E. ve Anthonj, C. (2020). Risk perception and covid-19. International Journal of Environmental Research and Public Health, 17(9). doi:10.3390/ijerph17093114

Ergün, E., Ergün, Ş. ve Çelebi, İ. (2020). Acil sağlık hizmetleri personellerinin Covid-19 hakkında bilgi, korunma düzeyleri ve etkileyen etmenler. Paramedik ve Acil Sağlık Hizmetleri Dergisi, 1, 16–27.

Faasse, K. ve Newby, J. (2020). Public perceptions of COVID-19 in Australia: perceived risk, knowledge, health-protective behaviours, and vaccine intentions. medRxiv preprint, 20079996. doi:10.1101/2020.04.25.20079996

Haque, T., Hossain, K. M., Bhuiyan, M. M. R., Ananna, S. A., Chowdhury, S. H., Ahmed, A. ve Rahman, M. M. (2020). Knowledge, attitude and practices (KAP) towards COVID-19 and assessment of risks of infection by SARS-CoV-2 among the Bangladeshi population : An online cross sectional survey. Research Square, 1–21. doi:10.21203/rs.3.rs-24562/v1

He, S., Chen, S., Kong, L. ve Liu, W. (2020). Analysis of Risk Perceptions and Related Factors Concerning COVID-19 Epidemic in Chongqing, China. Journal of Community Health, 1. doi:10.1007/s10900-020-00870-4

Jacobs, J., Taylor, M., Agho, K., Stevens, G., Barr, M. ve Raphael, B. (2010). Factors Associated with Increased Risk Perception of Pandemic Influenza in Australia. Influenza Research and Treatment, 2010, 1–7. doi:10.1155/2010/947906

Jones, J. H. ve Salathé, M. (2009). Early assessment of anxiety and behavioral response to novel swine-origin influenza a(H1N1). PLoS ONE, 4(12), e8032. doi:10.1371/journal.pone.0008032

Karasneh, R., Al-Azzam, S., Muflih, S., Soudah, O., Hawamdeh, S. ve Khader, Y. (2021). Media's effect on shaping knowledge, awareness risk perceptions and communication practices of pandemic COVID-19 among pharmacists. Research in Social and Administrative Pharmacy, 17(1), 1897–1902. doi:10.1016/j.sapharm.2020.04.027

Kavaklı, M., Ak, M., Uğuz, F. ve Türkmen, O. O. (2020). The mediating role of self-compassion in the relationship between perceived COVID-19 threat and death anxiety. Turkish J Clinical Psychiatry, 23. doi:10.5505/kpd.2020.59862

ULUSLARARASI SAĞLIK YÖNETİMİ VE STRATEJİLERİ ARAŞTIRMA DERGİSİ

INTERNATIONAL JOURNAL OF HEALTH MANAGEMENT AND STRATEGIES RESEARCH

Cilt/Volume : 7 Sayı/Issue : 1 Yıl/Year : 2021 ISSN -2149-6161

Lau, J. T. F., Kim, J. H., Tsui, H. ve Griffiths, S. (2007). Anticipated and current preventive behaviors in response to an anticipated human-to-human H5N1 epidemic in the Hong Kong Chinese general population. *BMC Infectious Diseases*, 7, 18. doi:10.1186/1471-2334-7-18

Leung, G. M., Lam, T. H., Ho, L. M., Ho, S. Y., Chan, B. H. Y., Wong, I. O. L. ve Hedley, A. J. (2003). The impact of community psychological responses on outbreak control for severe acute respiratory syndrome in Hong Kong. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 57(11), 857–863. doi:10.1136/jech.57.11.857

Li, J.-B., Yang, A., Dou, K., Wang, L.-X., Zhang, M.-C. ve Lin, X.-Q. (2020). Chinese Public's Knowledge, Perceived Severity, and Perceived Controllability of The COVID-19 And Their Associations With Emotional And Behavioural Reactions, Social Participation and Precautionary Behaviour: A National Survey. *PsyArXiv Preprints*, (February), 0–30. doi:10.31234/osf.io/5tmsh

McFadden, S. A. M., Malik, A. A., Aguolu, O. G., Willebrand, K. S. ve Omer, S. B. (2020). Perceptions of the adult US population regarding the novel coronavirus outbreak. *PLoS ONE*, 15(4). doi:10.1371/journal.pone.0231808

Motta Zanin, G., Gentile, E., Parisi, A. ve Spasiano, D. (2020). A Preliminary Evaluation of the Public Risk Perception Related to the COVID-19 Health Emergency in Italy. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(9), 3024. doi:10.3390/ijerph17093024

Pan, R., Zhang, L. ve Pan, J. (2020). The anxiety status of chinese medical workers during the epidemic of COVID-19: A meta-analysis. *Psychiatry Investigation*, 17(5), 475–480. doi:10.30773/pi.2020.0127

Roy, D., Tripathy, S., Kar, S. K., Sharma, N., Verma, S. K. ve Kaushal, V. (2020). Study of knowledge, attitude, anxiety & perceived mental healthcare need in Indian population during COVID-19 pandemic. *Asian Journal of Psychiatry*, 51, 102083. doi:10.1016/j.ajp.2020.102083

Srichan, P., Apidechkul, T., Tamornpark, R., Yeemard, F., Khunthason, S., Kitchanapaiboon, S., ... Upala, P. (2020). Knowledge, Attitude and Preparedness to Respond to the 2019 Novel Coronavirus (COVID-19) Among the Bordered Population of Northern Thailand in the Early Period of the Outbreak: A Cross-Sectional Study. *SSRN Electronic Journal*. doi:10.2139/ssrn.3546046

Taghrir, M. H., Borazjani, R. ve Shiraly, R. (2020). Covid-19 and Iranian medical students; A survey on their related-knowledge, preventive behaviors and risk perception. *Archives of Iranian medicine*, 23(4), 249–254. doi:10.34172/aim.2020.06

Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi* (5. Basım.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Tuğut, N. ve Bekar, M. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Sağlık Algılama Durumları ile Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Arasındaki İlişki. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 11(3), 17–26.

Tutku, E., İlman, E. ve Dönmez, E. (2020). Bireylerin sağlık anksiyetesi düzeyleri ile Covid-19 salgını kontrol algısının karşılaştırılması. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 1, 139–154.

Van Bavel, J. J., Baicker, K., Boggio, P. S., Capraro, V., Cichocka, A., Cikara, M., ... Weeden, K. A. (2020). Using social and behavioural science to support COVID-19 pandemic response. *Nature Human Behaviour*, 1–12. doi:10.1038/s41562-020-0884-z

Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C. S. ve Ho, R. C. (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(5), 1729. doi:10.3390/ijerph17051729

ULUSLARARASI SAĞLIK YÖNETİMİ VE STRATEJİLERİ ARAŞTIRMA DERGİSİ

INTERNATIONAL JOURNAL OF HEALTH MANAGEMENT AND STRATEGIES RESEARCH

Cilt/Volume : 7 Sayı/Issue : 1 Yıl/Year : 2021 ISSN -2149-6161

West, R., Michie, S., Rubin, G. J. ve Amlôt, R. (2020). Applying principles of behaviour change to reduce SARS-CoV-2 transmission. *Nature Human Behaviour*, 4(5), 451–459. doi:10.1038/s41562-020-0887-9

World Health Organization. (2020). COVID-19 situation reports. 19 Aralık 2020 tarihinde <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports/> adresinden erişildi.

Xu, J. ve Peng, Z. (2015). People at risk of influenza pandemics: The evolution of perception and behavior. *PLoS ONE*, 10(12). doi:10.1371/journal.pone.0144868

Zhang, Y. (2020). The Epidemiological Characteristics of an Outbreak of 2019 Novel Coronavirus Diseases (COVID-19). *CCDCweekly*, 2(8), 113–122. doi:10.46234/ccdcw2020.032

Zhong, B. L., Luo, W., Li, H. M., Zhang, Q. Q., Liu, X. G., Li, W. T. ve Li, Y. (2020). Knowledge, attitudes, and practices towards COVID-19 among chinese residents during the rapid rise period of the COVID-19 outbreak: A quick online cross-sectional survey. *International Journal of Biological Sciences*, 16(10), 1745–1752. doi:10.7150/ijbs.45221